

1968

Den politiskt-teoretiska underbyggnaden bland 1968 års aktiver var i allmänhet ganska skral. Därför kunde några sätta sin hemmagjorda marxistiska prägel på utvecklingen. De politiska teoretikerna gjorde sedan karriär inom socialdemokratin, förvaltningen och universiteten. De skapade ett samhälle som är socialpolitiskt och ekonomiskt reaktionärt och som blev ett helvete för deras barn.

1968 års generation saknar förmågan att bemästra det samhälle de själva varit med om att skapa.

I SvT:s artikelserie om 1968, "På andra sidan barrikaden", har tidigare medverkat Anders Björck, Peter Kockum och John-Henri Holmberg.

Fil dr Bo Cavefors är medarbetare till Der Kommission für Zeitgeschichte i Bonn.

1968 har kommit att symbolisera så mycket, uppror, revolution, ett nytt tänkande, ett nytt sätt att förhålla sig till omvärlden. Om det alls är tänkbart att revolution, uppror, är en realistisk möjlighet i Sverige. 1968 års kvinnor och män hävdar ofta att de var representanter för en brytningstid, att generationerna före dem representerar ett gammalt samhälle, vars traditioner och moral man definitivt bröt med 1968. Men jag tror det är en felaktig uppfattning, därför att 1968 års generation och det politiska utbrott man stod för, hade inte varit möjligt utan de tidigare tjugo, tjugofem årens politiska och moraliska ställningstaganden, som i sin tur grundades på erfarenheterna av det nationalsocialistiska och internationalsocialistiska 30-talet och vad dessa ideologier representerade under andra världskriget.

Algerietkrigets betydelse

1968 har sin upprinnelse i 50-talet och i första hälften av 60-talet, som banade väg för en ny syn på omvärlden och på människor med annan hudfärg och med annan kultur. Vietnam-kriget betydde visserligen mycket för 68-årsgenerationen, men ungdomarna då hade inte haft politisk medvetenhet att ta ställning för Vietnam mot USA, om inte den tidigare generationen tagit ställning för Algeriet mot Frankrike. Jag vill hävda att Algerietkriget var den avgörande efterkrigshändelse som öppnade ögonen på den intellektuella och politiskt medvetna ungdomen i Västeuropa.

Skral politisk-teoretisk underbyggnad

1968 års aktivister var i allmänhet politiskt mycket omedvetna. Den politiska medvetenheten stod vi för som tillhörde generationen strax innan, som var något äldre och som fått vårt politiska uppvaknande under 50-talet. Det var vi som 1968 hade uppnått etablerade positioner inom bl a partier och inom massmedia och vi såg att 1968 års politiska eld visade att det fanns en ungdomlig potential att ta tillvara, för att eventuellt bättre kunna analysera vad den tidigare efterkrigstiden blottlagt, dvs motsättningarna mellan kommunismen och den västerländska demokratin under det kalla kriget.

Det är svårt att behandla 1968 och utvecklingen därefter, därför att det är svårt undvika att bli antingen nostalgisk, cynisk eller bitter. Det finns inga skäl att bli bitter, möjligen kan någon ha anledning bli nostalgisk, men framför allt tror jag det är hälsosamt att se på utvecklingen under de senaste tjugo åren och på 68-årsgenerationen, med en viss cynism.

De flesta intellektuella som greps av den politiska yran 1968 gjorde det av emotionella skäl. Den politiskt-teoretiska underbyggnaden var i allmänhet ganska skral. Just därför blev det möjligt för några av generationens egna företrädare att starkt sätta sin hemmagjorda marxistiska prägel på utvecklingen inom de i verkligheten mycket begränsade ungdomsgrupper som berördes av händelserna 1968.

Ett reaktionärt samhälle

Att man bör se med viss cynism på vad som skett under åren efter 1968, är bl a

att det alltför tydligt visat sig att just den gruppen politiska teoretiker uppenbarligen aldrig hade kunnat bli ledare för ett verkligt uppror, för en faktisk revolution. De blev alltför upptagna med att göra karriär inom de etablerade partierna, framför allt inom socialdemokratien, eller inom statlig och kommunal förvaltning och vid universiteten.

Det är dessutom uppseendeväckande att just dessa politiska teoretiker låtit sig duperas allra mest av det senaste decenniets utveckling och efterhand som de uppnått inflytelserika positioner, varit

Algerietkriget öppnade ögonen på den intellektuella ungdomen.

delaktiga i att skapa ett samhälle som är socialpolitiskt och ekonomiskt reaktionärt, ett samhälle som slår vakt kring en vulgärkapitalism som roterar kring företeelser som löntagarfonder, aktiesparfonder osv. Det är ett samhälle där man lyckats få den ordinärt fattige medborgaren att tänka kapitalistiskt, utan att ge honom kapitalets möjligheter att förändra sin situation. Kapitalet har blivit ett opium för folket.

Detta är en socialfascism, som i dag, märkligt nog, omfattas av betydande grupper inom samtliga riksdagspartier. Det är en utveckling som står i mycket stark kontrast till den öppna kulturkonservatism och den sociala och ekonomiska konservatism, med rötter i europeisk historia, filosofi och kristen moral, som var förutsättningen för att 1968 års ungdomar överhuvudtaget skulle ha möjlighet att agera.

Medan Västeuropa för övrigt under de

senaste tjugo åren blivit ett allt öppnare samhälle, så har Sverige slutit sig alltmer samman kring en över partigränserna homogen syn på sig självt och på omvärlden. Även människor som borde vara öppna för en konservativ attityd föredrar att framträda under liberal beteckning, i rädsla för att annars bli kallad reaktionär, utan att vara medveten om att den faktiska reaktionen finns inom den nationella socialism som skyggar inför att låta sig influeras av det europeiska kulturarvet och av en över partigränser och sekler fast förankring i den europeiska historien.

De politiska teoretikerna blev alltför upptagna med att göra karriär.

Ett helvete

Det är tragiskt att det är 68-årsgenerationens barn som i dag går arbetslös, som har extremt stora problem med droger, som har sällsynt dåliga relationer med sina föräldrar, som är politiskt ointresserad. Man bör fråga sig hur det kan komma till, bland annat i ett radioföredrag i Südwestfunk den 24 februari 1985, då han talade om att det i Förbundsrepubliken Tyskland varje år misshandlas hundratusentals barn och att av dessa barn pryglas ett hundratal till döds. Också det är barnen till 68-årsgenerationen. Böll sade dessutom att "om denna terrorism hör man så litet talas, därför att den försiggår bakom rena gardiner i enfamiljshus och i lägenheter".

1968 års generation har tyvärr varit med om att skapa ett samhällsligt helvete där djävulen, för att citera ur Kolakowskis *Samtal med djävulen*, "är den slutgiltiga förtvivilans, kvalens och fasans herre".

visa sig för er åsyn, Gud sig förbarme, upprepar jag, och då menar jag inte de allra värsta av er, inte dem som hutlöst förtrycker änkor och gråtande faderlösa, dödar män eller med liderlig sodomi – det Gud förbjude – besudlar kropp och själ, inte dem, säger jag, utan tvärtom de bästa, de renaste, de som själva anser sig träda i obesudlat vita klädnader inför Herrens anlete . . ."

Det är en utomordentligt åskådlig text, där Kolakowski inte endast indirekt beskriver det jordiska påtagliga helvetet, utan också det tillhörande hyckleriet. Utan att nämna namn och platser ger Kolakowski en bild av dagens värld, som är fylld av terror och tyranni. Med terror och tyranni menar jag då inte endast den som sker stater och etniska grupper emellan, utan också den som finns inom familjen, mellan generationerna.

Kolakowski ger en glasklar bild av 1968 års generation och av dess oförmåga att bemästra, att ta hand om det samhälle man varit med om att skapa. Det är en situation som Heinrich Böll ofta återkom till, bland annat i ett radioföredrag i Südwestfunk den 24 februari 1985, då han talade om att det i Förbundsrepubliken Tyskland varje år misshandlas hundratusentals barn och att av dessa barn pryglas ett hundratal till döds. Också det är barnen till 68-årsgenerationen. Böll sade dessutom att "om denna terrorism hör man så litet talas, därför att den försiggår bakom rena gardiner i enfamiljshus och i lägenheter".

1968 års generation har tyvärr varit med om att skapa ett samhällsligt helvete där djävulen, för att citera ur Kolakowskis *Samtal med djävulen*, "är den slutgiltiga förtvivilans, kvalens och fasans herre".

Machiavelli skriver i sin sk furstespegel att "egenintresset alltid styr även om det ofta förkläder sig". Det är den gamla vanliga misantropiska människouppfattningen om att människan och den möjlighet till makt hon besitter, aldrig kan användas till något annat än egennyttan. Det är trist att 68-årsgenerationen inte försöker leva efter en annan moral, utan bekräftar Machiavellis tes om att det viktiga är maktens mål och att medlen som är möjliga att nyttja för att nå målet, sällan förorsakar moralisk huvudvärk.

Kanske en utväg

Jag är övertygad om att det inte är en överdrift, om man hävdar att det svenska samhället, trots sitt väldesignade och färgglada yttre, för framför allt den generation som kommer efter 1968 års generation, dvs för deras egna barn, är ett helvete, att det är djävulen som dikterar villkoren. Men det finns kanske en utväg, att den *Lille Prinsen* i Antoine de Saint-Exupérys bok med samma namn, har rätt när han påstår att "öknen blir så vacker därför att

någonstans gömmer den en brunn". Det är när han efter att ha besökt de andra planeterna återkommer till jorden och möter sin vän Piloten som vandrar i öknen, uttröttad och törstande sedan hans vatten tagit slut. Den Lille Prinsen föreslår att de skall söka reda på en brunn – "öknen blir så vacker därför att någonstans gömmer den en brunn". Öknen är det helvete människan skänker sig själv.

1968 års generation är oförmögen att bemästra det samhälle den skapat.

Eftersom vi lever nu, i dag, 1988, kan man tyvärr inte förneka att vi lever i en öken som i betydande utsträckning skapats av 1968 års upprorsmän.

Inget säger att det inte fortfarande är möjligt att förvandla denna helvetesöken, att åter få den till att grönska och bli vacker. Som den Lille Prinsen formulerade det: "Stjärnorna är vackra och de påminner om en blomma som man inte kan se".